

Bestuursakkoord Water zet zaak op scherp

De Nederlandse riolering is goed op orde en scoort hoog in de Europese benchmarkstudies. Het Bestuursakkoord Water zet de zaak wel op scherp. Nu is het tijd de omslag te maken 'van inspanning naar resultaat', want alleen meer samenwerking en opschaling zijn onvoldoende om de doelstelling van 380 miljoen euro besparingen in 2020 te halen. Er zal vooral ook kritisch moeten worden gekeken naar de resterende investeringen voor de basisinspanning voor het rioolstelsel, het verdergaand scheiden van afval- en regenwater, de investeringen in renovatie en vernieuwing van rioolstelsels, KRW-maatregelen en aansluitingen in het buitengebied.

De basisinspanning om de riolering in heel Nederland op orde te krijgen heeft vijf tot zes miljard euro gekost. Inmiddels wordt voldaan aan de normen. De afgelopen 20 jaar is het beleid erop gericht geweest het hele buitengebied in Nederland aan te sluiten op het riool. Doordat vijf procent van de regenbuien te groot en te hevig is om te kunnen worden opgevangen in de bergingscapaciteit van het lokale rioolstelsel, zijn overstorten met bergbezinkbassins aangelegd als noodventiel. Bij de basisinspanning is vooral gekeken naar de regels en veel minder naar het effect van de investeringen. Helaas zijn ook bergbezinkbassins aangelegd die in tien jaar tijd nog nooit water hebben geborgen en waarvoor de investering dus vrijwel voor niets is geweest.

Vanuit het gezichtspunt van een gemeente bestaat een duidelijke koppeling tussen het bovengronds beheer van de openbare ruimte (bij uitstek de taak van elke gemeente) en het beheer van de riolering als onderdeel van de afvalwaterketen. De afvoer van regenwater

dat neervalt in de openbare ruimte, vraagt om een flink grotere dimensionering van de rioolbuis. Als vuistregel geldt dat een bui die zeven millimeter neerslag levert, nog net in het riool kan worden geborgen. Bij zwaardere of langdurigere buien komt het rioolwater in een bergbezinkbassin (circa twee millimeter additionele berging). Als de piekbui nog heftiger is, loopt het overschot via een overstort naar het oppervlaktewater. Grote bergbezinkbassins zijn zo ontworpen dat voornamelijk het relatief schone hemelwater in de sloot stroomt, maar de investeringskosten hiervan zijn hoog. Het regenwater kan ook aan de bron worden afgekoppeld naar bijvoorbeeld een wadi, de bodem of een sloot, zodat het riool alleen minder schoon regenwater hoeft af te voeren, maar dergelijke bronmaatregelen kosten ook veel geld. Anderzijds is de motivatie voor afkoppelen dat het verwerken van een grote hoeveelheid verdund vuil water via de waterzuivering lastig is, want de bacteriën in de afvalwaterzuiveringsinstallaties doen het beter bij een meer geconcentreerde aanvoer.

De komende 20 jaar is een groot percentage van de riolering in Nederland aan vervanging toe, uitgaande van een gemiddelde levensduur van 60 jaar en de huidige ouderdom van veel rioolbuizen. De vervangingsinvesteringen worden ruwweg geraamd op jaarlijks circa 600 miljoen euro, voor de komende 20 jaar. In het Feitenonderzoek uit 2010 is bevestigd dat een jaarlijkse besparing van maximaal 550 miljoen euro haalbaar is op het totaal aan investeringen en de exploitatie in de waterketen vanaf 2020. Het Bestuursakkoord Water stuurt voorlopig aan op een besparing van 450 miljoen euro ('middenscenario') per jaar vanaf 2020, waarvan 380 miljoen in de afvalwaterketen en 70 miljoen bij de drinkwaterbedrijven.

Waterschappen gaan zich steeds meer bezighouden met het terugwinnen van warmte uit rioolwater, het produceren van gas uit vergisting en het terugwinnen van fosfaat. Hier lijkt vooral bespaard te kunnen worden door het delen van kennis. Het

De aanleg van een bergbezinkbassin in Spijkenisse.

dilemma bij het ontwerpen van een nieuwe zuivering is dat de economische levensduur vaak 40 jaar of meer is. Maar wat doe je als over vijf jaar een nog veel betere techniek op de markt komt? De vaakgehoorde gedachte dat opschaling van kleine waterzuiveringen naar grote zuiveringsfabrieken grote besparingen zouden kunnen opleveren, is toch niet zo vanzelfsprekend: zuiveringsinstallaties hebben een lange economische levensduur en het voortijdig vervangen van een oude waterzuivering door een moderne en efficiëntere installatie kan tot veel extra kosten leiden.

Gemeenten zouden in 2020 zonder besparingen 1,7 miljard euro uitgeven aan riolering (operationele kosten + kapitaalslasten, prijspeil 2010). Op basis van het Bestuursakkoord Water moeten gemeenten maar liefst 210 miljoen euro besparen in 2020. Dat lijkt niet zo veel, maar een klein rekensommetje werkt verhelderend: stel dat éénmalig tien procent kan worden bespaard op de operationele kosten (en dat die kosten daarna niet meer stijgen), dan komt dat overeen met circa 50 miljoen euro. Dan kun je uitrekenen dat op de kapitaalslasten (rente en aflossing) nog (210-50) circa 160 miljoen euro per jaar moet worden bespaard. En dat lukt alleen als de investeringen met 25 procent omlaag gaan. En hier gaat het wringen: want de geprognosticeerde totale investeringen voor de komende vijf jaar zijn al negen procent lager geraamd en in de vijfjarenperiode daarna nog eens negen procent lager.

Conclusie: het herijken, prioriteren en temporiseren van geplande investeringen wordt de belangrijkste mogelijkheid om de voorgenomen besparingen van 210 miljoen euro te realiseren. Minder geld uitgeven dus. De consequenties zijn groot. Want uitgaande van het gegeven dat ongeveer driekwart van

de investeringen in feite een vervangingsinvestering is en slechts een kwart verbeterinvesteringen, kan een taakstelling van 25 procent bezuinigen op investeringen ertoe leiden dat de komende jaren nog vooral de vervangingsinvesteringen worden gedaan, maar nauwelijks verbeteringen worden uitgevoerd. Vooral de aanleg van bergbezinkbassins en wadi's én het afkoppelen – welke maatregelen een positief effect hebben op de kwaliteit van het oppervlaktewater en dienen ter voorkoming van wateroverlast – zullen dan te duur blijken. Als gemeenten op grond van betere inschattingen en nieuwe technieken hun vervangingen kunnen uitstellen en slimmer uitvoeren, kunnen ook verbeteringen overeind blijven.

Boemerang

Waterschappen moeten vanaf 2020 jaarlijks 170 miljoen euro besparen ten opzichte van de huidige 1,3 miljard die ze nu aan waterzuivering uitgeven. Naar analogie met het rekensommetje voor de gemeenten hierboven, kun je zien aankomen dat het waarschijnlijk zeer lastig is voor de waterschappen de bezuiniging van 170 miljoen euro waar te maken. Zeker als veel nieuwe en moderne zuiveringen worden gebouwd om bijvoorbeeld fosfaat en energie terug te winnen. Dat komt dan als een boemerang terug bij de waterschappen: als over een paar jaar blijkt dat de bezuinigingsdoelstelling niet is gehaald, zal de Tweede Kamer wellicht alsnog besluiten de afvalwaterzuivering over te hevelen naar het bedrijfsleven. Daarbij zal de Tweede Kamer verwijzen naar de recente motie dat de waterschapslasten niet harder mogen stijgen dan vijf procent per jaar.

Een voor de hand liggende manier om efficiënter te werken in de afvalwaterketen is dat aangrenzende gemeenten hun krachten bundelen bij het beheer en onderhoud van de riolering. Nu moet elke gemeente nog

haar eigen rioolbeheer organiseren. Door bundeling behouden de gemeenten hun zeggenschap over het rioolbeheer en kan de samenhang met de openbare ruimte worden geoptimaliseerd. Momenteel valt zeker 80 procent van de rioolvervanging samen met onderhoud aan de openbare weg. Bij het losknippen van het rioolbeheer van de rest van de gemeentelijke taken in de openbare ruimte zal een aanmerkelijk verlies aan synergie optreden.

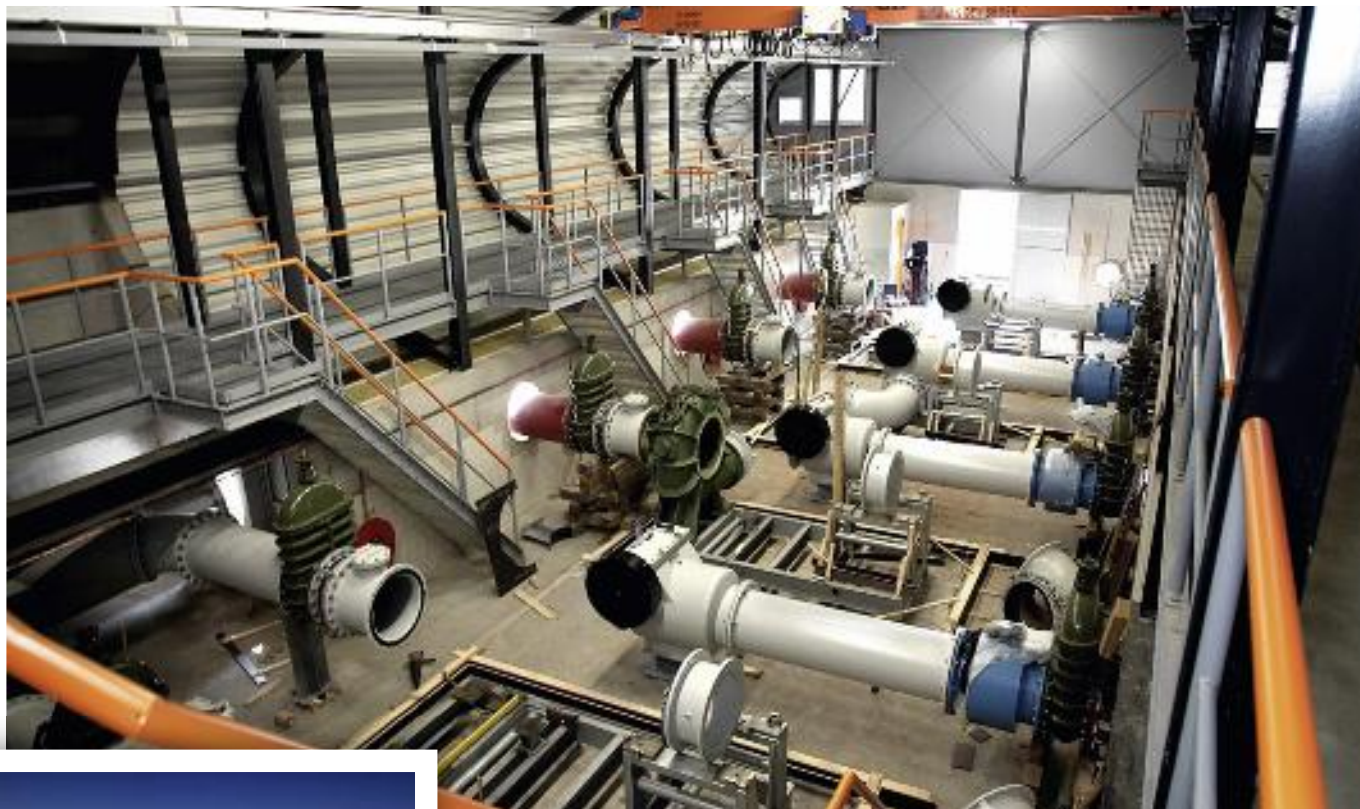
Ook is efficiëntie te bereiken door de gemeentelijke gemalen voor het verpompen van het rioolwater onder beheer van de waterschappen te brengen. Beheer en onderhoud van gemalen is immers een kerntaak van de waterschappen. Opschalen van het beheer en onderhoud van poldergemalen met rioolgemalen geeft meer schaalgrootte, waardoor bijvoorbeeld een piketdienst beter rendeeft. Overdracht van rioolgemalen vraagt wel om duidelijke afspraken over de ontvangst van afvalwater, om te voorkomen dat het waterschap gaat 'knijpen' op de afvoer van afvalwater ten faveure van de werking van de zuivering.

Ketenbedrijf

Een andere aanpak om tot efficiëntie te komen is het onderbrengen van de gemeentelijke riolering en de waterzuivering van het waterschap in één ketenbedrijf. Sommige drinkwaterbedrijven willen graag op deze manier hun marktaandeel uitbreiden. Marktwerving heeft in de drinkwatersector tot grote kostenbesparingen geleid. Tegelijkertijd is het ook waarschijnlijk dat waterketenbedrijven, nadat ze het beheer en onderhoud van de afvalwaterzuivering en de riolering hebben overgenomen, nog eens scherp gaan kijken naar de geplande investeringen en zullen aansturen op een verlengde levensduur om de kosten te

Vervanging van een rioleringsstelsel.

Een onderdeel van de nieuwe zuiveringsinstallatie in Amsterdam-West, één van de boostergemalen (foto: DigiDaan).

Voorbeeld: Waternet heeft al eens aangekondigd dat de gemeente Amsterdam zou moeten gaan betalen voor de regenwater-afvoer via het riool. Volgens het principe vestzak-broekzak kan zo de directe riool-heffing voor burger en bedrijf relatief laag blijven en worden kosten indirect door diezelfde burger en bedrijf betaald via de andere gemeentelijke belastingen (met name OZB).

Zuiveringslasten per gemeente

In het huidige systeem worden zuiveringslasten door het waterschap omgeslagen over de burgers. Die kunnen echter geen enkele sturing uitoefenen, want veruit het meeste water in het riool komt van neerslag en grondwater en niet van het doortrekken van het toilet. Anders dan de individuele burgers hebben gemeenten wel een keuze: alles

afvoeren via het rioolstelsel of lokaal inbrengen in de bodem of draineren naar het oppervlaktewater.

Door de zuiveringskosten integraal te heffen bij gemeenten, ontstaat zo voor hen een sterke prikkel doelmatiger om te gaan met het regen- en grondwater. Dit zal op termijn leiden tot doelmatigheids-winst in de riolering en de afvalwater-zuivering.

Hans Middendorp (adviesbureau Balance)
Peter Vonk (Algemene Waterschapspartij)

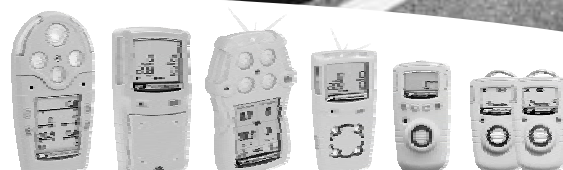

drukken. Met als uiterste risico dat een rioolbuis pas wordt vervangen nadat een deel van de weg is verzakt. Ook zou een waterketenbedrijf in de verleiding kunnen komen om rioleringskosten af te wentelen op de gemeente.

advertentie

Draagbare gasdetectie. Ultra compact, onderhoudsvrij, multigas, lichtgewicht of met ingebouwde pomp. Afhankelijk van uw wensen, gevaarbronnen en locatie adviseren wij u graag bij de keuze van type, uitvoering en meetprincipe. Wij zijn geautoriseerd verkoop en service centrum voor draagbare en vaste gasdetectie van BW Technologies en Honeywell.

Experts in Meettechnologie

www.inven.nl
+31-76-581.22.88